

GEORGES LEFEBVRE (1874—1959)

Dnia 28 sierpnia 1959 zmarł Georges Lefebvre jeden z najwybitniejszych historyków i znawców Rewolucji Francuskiej.

Urodził się w Lille. Na tutejszym uniwersytecie studiował historię pod kierunkiem mediewisty Petit-Dutaillis. Większe zainteresowania budziła w nim jednak historia nowożytna a zwłaszcza okres Rewolucji. Silny wpływ w tym kierunku wywarł na niego Jean Jaurès, za ucznia którego się później uważał. Ukończywszy studia, G. Lefebvre przez 25 lat uczył w szkołach średnich, zanim powołano go na Uniwersytet w Clermont-Ferrand. Od r. 1928 dzięki staraniom Marc Blocha i Lucien Febvre'a naucza na uniwersytecie w Strasburgu. W r. 1935 zostaje profesorem Sorbony zajmując od 1937—1946 katedrę Rewolucji Francuskiej.

Większość prac i rozpraw G. Lefebvre poświęca Rewolucji Francuskiej. Już w pierwszej publikacji pt. *Documents relatifs à l'histoire des subsistances dans le district de Bergues pendant la Révolution*, (1914) zaopatrzonej wstępem o produkcji rolnej, handlu zbożem, kryzysach gospodarczych itp., autor pokazał niezrównaną erudycję i świetną znajomość materiałów archiwalnych.

Będąc jeszcze nauczycielem licealnym, w r. 1924, mając 50 lat, uzyskuje doktorat za pracę *Les paysans du Nord pendant la Révolution Française* (Lille 1924, wyd. Bari 1959). Rozprawa ta jest bezsprzecznie najwybitniejszym jego dziełem. Stanowi ona przykład monografii lokalnej, której wyniki i szerokość horyzontów stworzyły nowe podstawy dla badań dziejów społecznych Rewolucji. Jest to właściwie pierwsza rozprawa, która w oparciu o ogromny materiał archiwalny i statystyczny przedstawiła procesy ekonomiczne i społeczne działające i zachodzące w okresie Rewolucji na obszarze jednego departamentu. Po raz pierwszy Lefebvre zwrócił tu uwagę na autonomiczny charakter i specyfikę ruchów chłopskich w okresie Rewolucji. Dotychczas sądzono, że ruchy chłopskie były tylko odgłosem walk w obrębie burżuazji w miastach. Rozprawa *Paysans du Nord* zdobyła sobie najwyższe uznanie zarówno historyków Rewolucji jak np. Alberta Mathier, jak również historyków społeczno-gospodarczych jak Sée, M. Blocha, Pirenne'a.

W latach 1928—32 Lefebvre publikuje szereg artykułów i prac, uwzględniających głównie aspekt społeczny i agrarny

Rewolucji, m. in.: *La repartition de la propriété et de l'exploitation à la fin de l'Ancien Régime, Questions agraires au temps de la Terreur* (1932, wyd. II przejrzone i powiększone 1954), *La grande peur de 1789* (1932 wyd. II, 1956), *Foule révolutionnaire*. Pozycja ostatnia (artykuł publikowany w 1932 r. porusza zagadnienie bardzo istotne dla współczesnych zainteresowań historyków, mianowicie zagadnienie mentalności kolektywnej, mentalności grup i klas. Jego zdaniem, nie wystarcza opisać zewnętrzne aspekty klas antagonistycznych, ale trzeba poznać ich mentalność.

Georges Lefebvre jest również autorem prac syntetycznych. W kolekcji Armand Collin wydaje w r. 1937 *Les Thermidoriens* (wyd. 3, 1951) a w 1946 r. *Le Directoire* (3 wyd. 1958). Znacznie poważniejszymi pracami są tomy wydane w kolekcji *Peuples et Civilisations*. W r. 1936 ukazuje się tu jego *Napoléon* (wyd. 4 przejrzone i powiększone w 1953 r.) a w 1951 w nowej redakcji *La Révolution Française* (11 wyd. nowej redakcji w r. 1957, *Peuples et Civilisations*, nr XIII). Ostatnią jego książką są *Etudes sur la Révolution Française*, (1954 r.), stanowiąca zbiór rozpraw. Trzeba jeszcze dodać, że Lefebvre był od 1932 r. przewodniczącym *Société des Etudes Robespierriistes* i równocześnie powołano go na stanowisko naczelnego redaktora *Annales Historiques de la Révolution Française*, organ tegoż towarzystwa.

Pozycja Georges Lefebvre'a we współczesnej historiografii okresu nowożytnego wydaje się być w wielu dziedzinach wyjątkowa. Pod wpływem Jean Jaurès był bliski marksistowskiej koncepcji historii. Można by go umiejscowić między Marc Blochem a Jean Jaurès. Struktury społeczne są głównym przedmiotem jego zainteresowań, przy czym traktuje je jako pochodne od struktur ekonomicznych. Podobnie jak M. Bloch, w zagadnieniu podziału własności ziemskiej i w sposobie jej użytkowania widzi najistotniejszy problem wsi i jedno z najistotniejszych zagadnień historii w ogóle. Interesując się przede wszystkim zagadnieniem klas społecznych, pragnął określić ich interesy, ich potrzeby i mentalność oraz ukazać ich realne życie. Był pierwszym, który zapoczątkował gruntowne studia nad ekonomiczną i klasową analizą Rewolucji Francuskiej.

W swych badaniach, jak już wspomniano, Lefebvre okazał się znakomitym erudytą. Pracował na materiałach i typach źródeł dotychczas nie wykorzystywanych. Odtwarzając sytuację i warunki życia materialnego i społecznego opierał się na materiale liczbowym. Materiały i obliczenia statystyczne są istotnym elementem jego metody badań. Wyznawał również zasadę, że nie ma historii bez erudycji. Każde źródło, które wyko-

rzystywał, poddawał bardzo skrupulatnej krytyce i tylko tak przebadane dokumenty stanowiły podstawę jego prac. Są to wpływy współpracy z mediewistą Petit-Dutaillis, pod kierunkiem którego zaczynał studia.

Georges Lefebvre należał wreszcie do tej kategorii historyków, którzy są świadomi współpracy z innymi dyscyplinami, a zwłaszcza z ekonomią, socjologią, psychologią i geografią. Widział szczególną użyteczność nauk społecznych dla historii z uwagi na wypracowaną przez nie terminologię i metody badań. Uważał, iż historia, zachowując swoją niezależność, powinna współpracować z socjologią, której badania dostarczają wartościowych obserwacji również dla historyka.